

Európsky týždeň proti rakovine

25. máj - Deň venovaný primárnej prevencii nádorových ochorení

30 - 50 % nádorových ochorení je preventabilných vyhýbaním sa rizikovým faktorom. K najdôležitejším rizikovým faktorom nádorových ochorení patrí fajčenie tabaku, alkohol, obezita, nedostatok fyzickej aktivity, vírusy, UV žiarenie, expozícia azbestu, ale aj znečistenie vonkajšieho prostredia, teda vzduchu, vody a pôdy. Riziko vzniku karcinómu pľúc je u fajčiarov 10 až 20 krát vyššie ako u nefajčiarov.

Niektoré chronické infekčné ochorenia sú rizikovými faktormi nádorových ochorení. Približne 13 % nádorových ochorení, ktoré boli diagnostikované v roku 2018, malo v etiopatogenéze infekčné ochorenie, vrátane infekcie *Helicobacter pylori*, ľudským papilomavírusom, Epstein-Barrovej vírusom, vírusom hepatitídy B alebo vírusom hepatitídy C (Zdroj: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cancer>).

O rizikových faktoroch nádorových ochorení a primárnej prevencii:

<https://www.noisk.sk/pacient/rizikove-factory-onkologickych-ochoreni>

<https://cancer-code-europe.iarc.fr/index.php/sk/>

26. máj - Deň venovaný sekundárnej prevencii nádorových ochorení

Skríningom sa vyhľadávajú osoby s nádorovým ochorením alebo prekancerózou, ktoré nemajú žiadne príznaky nádorového ochorenia. **V súčasnosti na Slovensku prebieha viacero organizovaných populačných skríningových programov, ktoré koordinuje Národný onkologický inštitút: skríning kolorektálneho karcinómu (rakoviny hrubého čreva a konečníka), skríning karcinómu prsníka a skríning karcinómu krčka maternice.** Viac informácií: <https://www.onkokontrola.sk/>.

K dispozícii je tiež **Hodnotiaca správa o stave onkologických skríningov na Slovensku**, podľa údajov zdravotných poisťovní, spracovaných Národným onkologickým inštitútom v roku 2023:

- Vo vek. skupine **50 - 75 rokov** absolvovalo **skríning kolorektálneho karcinómu** – (*test na okultné, t.j. skryté krvácanie v stolici tzv. TOKS*) 435 744 (**52,20 %**) z cieľovej populácie.
- Vo vek. skupine **žien 23 - 65 rokov** absolvovalo **skríning karcinómu krčka maternice** – *odber cytológie* (ženy s pozvánkou od ZP aj ženy bez pozvánky od ZP) 625 020 žien (**40,12 %**) z cieľovej populácie.
- Vo vek. skupine žien **50 - 70 rokov** absolvovalo **mamografické vyšetrenie** (*skríningovú, preventívnu alebo diagnostickú mamografiu*) 164 484 žien (**45,65 %**) z cieľovej populácie.
- **Z toho** absolvovalo **skríningovú mamografiu na preverených skríningových mamografických pracoviskách** 55 874 žien (**34 %**).

27. máj - Deň venovaný prístupu k liečbe nádorových ochorení

Národný onkologický inštitút v spolupráci so spoločnosťou InovaHealth pravidelne aktualizuje zoznam onkologických liekov, ktoré sú registrované Európskou liekovou agentúrou, a poskytuje informáciu o ich dostupnosti na Slovensku v rámci kategorizácie MZ SR. Viac informácií: <https://www.noisk.sk/lekar/diagnostika-a-liecba/zoznamy-onkologickych-liekov>
<https://onkoportal.sk/>

V priebehu roka 2023 bolo do kategorizačného zoznamu zaradených 22 originálnych onkologických liekov alebo rozšírení indikačných obmedzení v približne 40 indikáciách.

Dostupnosť originálnej onkologickej liečby z pohľadu dostupnosti v **kategorizačnom zozname** za rok 2023:

Rok 2023 (všetky originálne onkologické lieky/liekové indikácie)	Počet
Schválené žiadosti do kategorizačného zoznamu (s dostupnosťou v roku 2023)	22

Zdroj: MZ SR, 2024; AIFP, 2024

Zoznam nových liekov alebo rozšírenie indikačných obmedzení zaradené do zoznamu kategorizovaných liekov v roku 2023:

Účinná látka	ATC	Názov lieku	Uhrádzaná indikácia
atezolizumab	L01FF05	Tecentriq	liečba NSCLC a hepatocelulárneho karcinómu
niraparib	L01XK02	Zejula	liečba karcinómu ovárií
palbociklib	L01EF01	Ibrance	liečba karcinómu prsníka
polatuzumab-vedotín	L01FX14	Polivy	liečba DLBCL
nivolumab	L01FF01	Opdivo	liečba metastatického melanómu
dabrafenib+trametinib	L01EC02+L01EE01	Tafinlar+Mekinist	adjuvantná liečba melanómu
axikabtagén-ciloleucel	L01XL03	Yescarta	liečba DLBCL (CAR-T)
tisagenlecleucel	L01XL04	Kymriah	liečba DLBCL a B-ALL (CAR-T)
Enzalutamid	L02BB04	Xtandi	liečba karcinómu prostaty
Avelumab	L01FF04	Bavencio	liečba uroteliálneho karcinómu
ruxolitininib	L01EJ01	Jakavi	liečba myelofibrózy
ribociklib	L01EF02	Kisqali	liečba karcinómu prsníka - metastatický
darolutamid	L02BB06	Nubeqa	liečba karcinómu prostaty nmCRPC
neratinib	L01EH02	Nerlynx	liečba karcinómu prsníka - predĺžená adjuvantná liečba
gilteritinib	L01EX13	Xospata	liečba AML
venetoklax+obinutuzumab	L01XX52+L01FA03	Venclyxto+Gazyvaro	liečba CLL - I. línia
daratumumab	L01FC01	Darzalex	liečba mnohopočetného myelómu - nevhodní na ASCT
brigatinib	L01ED04	Alunbrig	liečba nemalobunkového karcinómu pľúc (ALK mutácie) I. línia
trastuzumab/pertuzumab	L01XY02	Phesgo	neoadjuvantná, adjuvantná liečba karcinómu prsníka a liečba metastatického karcinómu prsníka
karflizomib	L01XG02	Kyprolis	liečba mnohopočetného myelómu

abemaciclib	L01EF03	Verzenio	adjuvantná liečba karcinómu prsníka a metastatického karcinómu prsníka
pembrolizumab	L01FF02	Keytruda	skvamocelulárny karcinóm hlavy a krku

Zdroj: MZ SR, 2024

V spolupráci NOI a InovaHealth s.r.o. je na mesačnej báze aktualizovaný zoznam liekových indikácií registrovaných EMA a kategorizovaných MZ SR s uvedením ESMO-MCBS skóre. www.onkoportal.sk

Pacienti sa môžu dozvedieť viac o diagnostike a o rôznych typoch liečby nádorových ochorení: [Liečba | www.noisk.sk](http://www.noisk.sk), kde sú k dispozícii patientske brožúrky preložené v spolupráci NOI s Európskou spoločnosťou medicínskej onkológie (ESMO) a patientskymi organizáciami.

Výživa je dôležitou súčasťou onkologickej liečby a rekonvalescencie, odporúčania pre správne nastavenú a vyváženú stravu sú zhrnuté v brožúrke pre pacientov: [2021-05-03-nutricna-brozurka-pre-onkologických-pacientov.pdf \(noisk.sk\)](http://www.noisk.sk). Súčasne sú na webovej stránke k dispozícii aj linky na rôzne druhy pomoci, ktoré sú popri onkologickej liečbe nezanedbateľné, ako napríklad psychologická, alebo sociálna pomoc, či kontakty na patientske organizácie.

28. máj - Deň venovaný infraštruktúre starostlivosti o rakovinu

Na Slovensku je vybudovaná sieť zdravotníckych zariadení, ktoré poskytujú zdravotnú starostlivosť o onkologických pacientov. Patria medzi ne onkologické pracoviská, rádioterapeutické pracoviská, paliatívne pracoviská, hospice a mobilné hospice. Ich dostupnosť a rozmiestnenie v rámci SR, alebo jednotlivých krajov si môžete overiť tu: <https://www.noisk.sk/siet-pracovisk>.

V rámci ústavnej onkologickej starostlivosti na Slovensku existujú 3 špecializované ústavy (Národný onkologický ústav, Východoslovenský onkologický ústav, Onkologický ústav sv. Alžbety), 13 oddelení klinickej onkológie a 2 špecializované pracoviská pľúcnej onkológie.

29. máj - Deň venovaný výskumu rakoviny

Na Slovensku je viacero univerzitných a výskumných pracovísk, ktoré sa venujú vedeckému výskumu v oblasti experimentálnej a translačnej onkológie, vrátane Lekárskej fakulty UK v Bratislave, Jesseniovej lekárskej fakulty UK v Martine, Lekárskej fakulty UPJŠ a Slovenskej zdravotníckej univerzity. Klinické pracoviská, ako napr. Národný onkologický ústav a Onkologický ústav sv. Alžbety sa tiež podieľajú na výskumných projektoch v oblasti experimentálnej onkológie.

K výskumu v oblasti experimentálnej onkológie významným spôsobom prispievajú aj výskumné pracoviská Slovenskej akadémie vied, najmä ústavy Biomedicínskeho centra (BMC) SAV, v. v. i., ktoré je členom OEI (Organizácia európskych onkologických ústavov/centier). BMC SAV, v. v. i. vo výskumných aktivitách spolupracuje v rámci Slovenskej republiky s univerzitnými a klinickými partnermi, najmä s Národným onkologickým ústavom, Onkologickým ústavom sv. Alžbety, s Lekárskou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave a s Jesseniovou lekárskou fakultou Univerzity Komenského v Martine. Zoznam medzinárodných projektov, na ktorých BMC SAV v súčasnosti participuje je uvedený na webovej stránke [Medzinárodné projekty – Biomedicínske centrum SAV](#).

Významnou je tiež spolupráca Ústavu experimentálnej onkológie BMC SAV a pracovísk LF UK a OÚSA s Jednotkou translačného výskumu v Národnom onkologickom ústave so zameraním na testikulárne nádory z germinatívnych buniek, karcinóm prsníka, karcinóm hrubého čreva, karcinóm pankreasu a nádory močového mechúra. Intenzívna spolupráca prebiehala aj so zahraničnými pracoviskami. Jednotka translačného výskumu (Translational Research Unit - TRU) je špecializované pracovisko II. Onkologickej kliniky LF UK a NOÚ, ktorej poslaním je translačný výskum, t.j. aplikácia poznatkov

základného výskumu do klinickej praxe ako aj spätné riešenie klinicky významných problémov v onkológií s využitím experimentálnych prístupov in vitro a in vivo na animálnych modeloch TRU. Viac informácií: www.fmed.uniba.sk/pracoviska/klinicke-pracoviska/ii-onkologic-ka-klinika-lf-uk-a-nou
www.nou.sk/jednotka-translacneho-vyskumu-lfuk-a-nou

Od 1. 9. 2023 bolo zriadené spoločné pracovisko TRU LF UK a NOÚ a Ústavu experimentálnej onkológie (ÚEO) BMC SAV, v.v.i. za účelom rozšírenia spolupráce medzi týmito dvoma inštitúciami, primárne zamerané na rozvoj translačného výskumu v onkológii.

Dôležitú úlohu v onkologickom výskume tiež zohráva vysoko-organizovaný programovaný systém odberu, spracovania a následného dlhodobého uskladnenia biologického materiálu pri extrémne nízkych teplotách (-80, resp. -196 C), tzv. biobanka, ktorá funguje v Národnom onkologickom ústave.

V neposlednom rade majú kľúčový význam pre pokrok v onkologickej liečbe, klinické skúšania. Na základe údajov **Národnej databázy klinických skúšaní, na Slovensku momentálne prebieha viac ako 788 klinických skúšaní v rôznych indikáciách, vrátane onkologických indikácií**, ako napríklad karcinóm pľúc, karcinóm prsníka, karcinóm prostaty, kolorektálny karcinóm, leukémia, lymfómy, kachexia u onkologických pacientov (Zdroj: [Index of /verejne/Zoznam klinickeho skusania \(sukl.sk\)](http://Index.of/verejne/Zoznam_klinickeho_skusania_(sukl.sk))).

Viac informácií o prebiehajúcich klinických skúšaniach pre onkologických pacientov: [Klinické onkologické skúšanie | NOISK.sk](http://Klinicke_onkologicke_skusanie_|NOISK.sk). Na stránke sú prehľadne zobrazené prebiehajúce klinické skúšania v SR aj s informáciou, či sú určené pre dospelú alebo detskú populáciu. **Dostupná je tu aj brožúrka:** [Klinické skúšanie –všetko čo by mal pacient vedieť \(noisk.sk\)](http://Klinicke_skusanie_vsetko_cho_by_mal_pacient_vediet_(noisk.sk)).

30. máj - Deň venovaný pacientom a preživším

Onkologickí pacienti, ich príbuzní, či preživší môžu požiadať o sociálnu, právnu alebo finančnú pomoc vo viacerých inštitúciách. Psychologická starostlivosť o onkologických pacientov je zabezpečovaná psychologickými ambulanciami v jednotlivých zdravotníckych zariadeniach. **Sieť psychologov** funguje aj v rámci Občianskeho združenia Liga proti rakovine a Nie rakovine. Na Slovensku pôsobia aj **viaceré pacientske organizácie a kluby**, ako napríklad Amazonky, pre pacientky s rakovinou prsníka, alebo OZ Pacientov s hematologickými malignitami. Pacienti taktiež môžu praktizovať rôzne formy relaxácie, napríklad autogénny tréning alebo Jacobsonovu svalovú relaxáciu. **Viac informácií:** <https://www.noisk.sk/pacient/pomoc>.

31. máj - Svetový deň bez tabaku

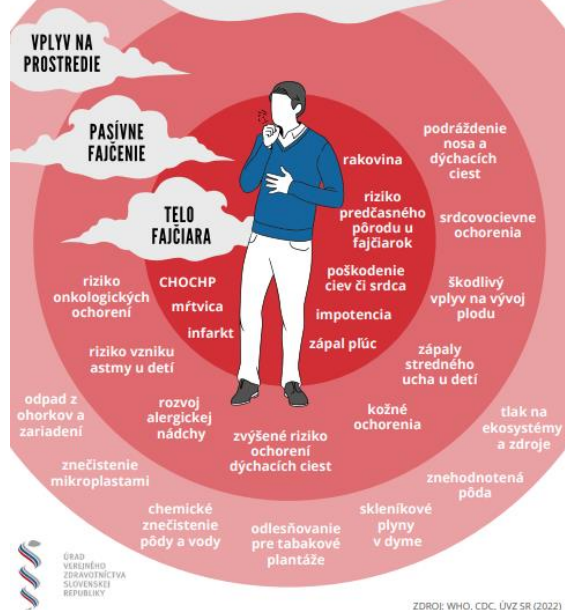
Fajčenie tabaku patrí k najdôležitejším rizikovým faktorom nádorových ochorení. Podľa údajov OECD na Slovensku v roku 2019 fajčilo denne 21 % populácie staršej ako 15 rokov. V roku 2011 to bolo 19,5 %. Údaje WHO hovoria o 32 % (38 % mužov a 25 % žien).

Fajčeniu tabaku sa pripisuje príčinná súvislosť so vznikom zhubných nádorov pľúc, pier, ústnej dutiny, hltana, hrtana, pažeráka, žalúdka, pankreasu, močového mechúra a obličiek. Negatívne zdravotné dôsledky má aj pasívne fajčenie. V tabakovom dyme sa nachádza množstvo karcinogénov, napríklad benzén a formaldehyd. Fajčenie tabaku zvyšuje škodlivý efekt iných karcinogénov - azbestu, alkoholu a ionizujúceho žiarenia. Po ukončení fajčenia môžeme pozorovať viaceré krátkodobé aj dlhodobé zdravotné účinky. **Až asi po 10 rokoch od ukončenia fajčenia sa zníži riziko úmrtia na karcinóm pľúc na polovicu.**

Na Slovensku funguje **Linka pomoci na odvykanie od fajčenia - 0908 222 722**, ktorá je prístupná každý pracovný deň 8:00 -15:00. Prevádzku linky zabezpečujú regionálne úrady Verejného zdravotníctva v SR. V roku 2023 linka zaznamenala 235 opodstatnených hovorov, pričom priemerný vek volajúcich bol 38 rokov.

FAJČENIE SA NETÝKA LEN VÁŠHO ZDRAVIA

Chráňte zdravie svojich blízkych
a zdravie našej planéty

Spracovala: MUDr. Ľudmila Kutáková, konzultant NOI pre epidemiológiu

Dňa: 19. 5. 2024